

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM UZNÁNÍ CIZÍCH ROZHODNUTÍ V ČSSR

I. PODSTATA PROBLEMATIKY

1. Článek se zabývá otázkou uznání cizích rozhodnutí, které je třeba odlišovat od jejich výkonu, jehož úprava obsažená v čs. předpisech by v praxi neměla vést k větším pochybnostem. Podle § 66 zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním (dále ZMPS), lze za podmínek § 63 a § 64 ZMPS cizí rozhodnutí o majetkových právech v ČSSR vykonat, bude-li nařízen jeho výkon čs. soudem; nařízení výkonu je třeba vždy odůvodnit. Mezinárodní smlouva závazná pro ČSSR by mohla stanovit podmínky pro výkon odchýlně od zákona (§ 2 ZMPS). K výkonu je tedy třeba vždy rozhodnutí tuzemského soudu.

Ustanovení § 66 ZMPS mluví o cizích rozhodnutích o majetkových právech. Nevztahuje se tedy na výkon cizích rozhodnutí o výchově nezletilých dětí a o úpravě styku s nimi (srov. § 272, 273 o.s.ř.). Protože je nutno vycházet z toho, že státní donucení směřující proti osobě je přípustné jen na podkladě zákona a v jeho mezích, nelze podle našeho názoru ustanovení § 66 analogicky rozšiřovat i na případy rozhodnutí o jiných než majetkových právech. Výkon takových cizích rozhodnutí není proto přípustný, ledaže by mezinárodní smlouva závazná pro ČSSR stanovila něco jiného (§ 2 ZMPS).

Otázka uznání cizího rozhodnutí, zejména způsobu uznání, na rozdíl od výkonu může však v praxi vést k některým pochybnostem.

2. Podstata uznání cizího rozhodnutí je patrna ze slov zákona v ustanovení § 65 ZMPS, podle něhož cizí rozhodnutí je uznáno tím, že československý orgán k němu přihlédně, jako by šlo o rozhodnutí československého orgánu. Uznání cizího rozhodnutí tedy znamená, že se cizímu rozhodnutí přiznávají tytéž právní účinky jako rozhodnutí tuzemskému: uznaná pravomocná cizí rozhodnutí „mají v Československé socialistické republice účinnost“ (srov. § 63 ZMPS). Samozřejmě i nařízení výkonu cizího rozhodnutí předpokládá a zahrnuje v sobě i uznání (srov. § 66 v souvislosti s § 63 ZMPS).

3. Bude vhodné podstatu a význam problematiky řešené v tomto článku předvést na určitých typech praktických případů.

a) Rozsudkem cizího soudu, kterým je rozvedeno manželství rodičů nezletilého dítěte, je rovněž provedena úprava práv a povinností rodičů k dítěti pro dobu po rozvodu. Má-li se československý soud zabývat otázkou souvisící s takovouto úpravou, vzniká otázka, jaké stanovisko zaujme k takovému cizímu rozhodnutí. Kromě povinnosti platit výživné nelze ostatní právní vztahy takovou úpravou zahrnuté kvalifikovat jako věci majetkové. Čs. úprava (§ 67 a 68 ZMPS) upravuje přitom výslovně z věci nemajetkových jen uznání cizích rozhodnutí ve věcech manželských a určení otcovství.

b) Orgán domovského státu upravil svým rozhodnutím poměry nezletilého cizince žijícího na území ČSSR (srov. § 39 odst. 3 ZMPS). Z rozhodnutí mají být vyvozeny právní důsledky na území ČSSR.

c) Manželství čs. občana bylo rozvedeno cizím soudem. Čs. občan má zájem na uznání cizího rozhodnutí o rozvodu pro účel uzavření nového manželství.

d) Rozhodnutím cizího soudu byl čs. občan uznán za otce dítěte narozeného mimo manželství. Z rozhodnutí mají být vyvozeny právní důsledky na území ČSSR.

e) Manželství cizinců bylo rozvedeno soudem v jejich domovském státě. Takto rozvedený cizinec hodlá v ČSSR uzavřít nový sňatek s čs. občankou.

f) Dítě, které se narodilo a žije v ČSSR, bylo osvojeno podle rozhodnutí cizího orgánu. Jde o osvojení, které se v daném státě zapisuje do matřiky. Požaduje se, aby osvojení bylo vyznačeno v matrice vedené v ČSSR.

g) Cizinec byl prohlášen za mrtvého rozhodnutím soudu ve svém domovském státě. Má být zahájeno řízení o projednání dědictví u čs. notářství (např. jde o nemovitý majetek v ČSSR) nebo jeho manžel chce v ČSSR uzavřít nový sňatek.

h) V řízení o žalobě uplatňující nárok na majetkové plnění je předneseno, že o téže věci bylo již pravomocně rozhodnuto cizím soudem, takže není dána procesní podmínka pro konání řízení v ČSSR.

i) Žalovaný v řízení o žalobě na peněžité plnění uplatní k započtení protipohledávku priznanou pravomocným cizím rozhodnutím.

j) Cizí orgán projednal dědictví, týkající se movitých věcí na území ČSSR, po cizinci, který byl příslušníkem státu, jenž vydává dědictví po čs. občanech na svém území československým státním notářstvím, popřípadě přiznává jejich rozhodnutím právní následky, takže podle § 45 odst. 1 písm. a) ZMPS nebyla pro projednání dědictví založena pravomoc čs. notářství a uznává se cizí pravomoc. Oprávněný dědic žijící v cizině se na základě takového cizího rozhodnutí o projednání dědictví domáhá u příslušných čs. orgánů povolení převodu majetkových hodnot patřících do dědictví z ČSSR do ciziny.

k) Opatrovník ustanovený cizinci na základě rozhodnutí cizího orgánu chce s právními účinky pro chráněnou osobu uzavřít právní úkon týkající se majetku chráněné osoby na území ČSSR.

l) O některých věcech, které podle čs. práva spadají do pravomoci justičních orgánů, rozhodují v cizině orgány správní, jako tomu bylo např. podle § 67 a násl. manželského zákona č. 234 Finské republiky ze 13. 6. 1929 platného do roku 1968 (srov. novelu zák. č. 343 z 12. 6. 1968). Vzniká tak v praxi otázka, jaký význam mají tato rozhodnutí na území ČSSR.

m) V některých věcech, kdy k dosažení určitého právního účinku je třeba podle čs. práva soudního rozhodnutí, postačí podle právního řádu cizího státu právní úkon bez jakékoliv součinnosti státního orgánu. Tak např. smlouva o osvojení podle práva NSR (§ 1741 a násl. BGB) platného do 30. 6. 1978 nevyžadovala ve všech případech úkonu státního orgánu. Bude žádáno, aby takto vzniklé osvojení bylo vyznačeno v matrice v ČSSR.

Tato situace se do jisté míry podobá případu, kdy k uzavření manželství v cizím státě není podle jeho práva potřeba součinnosti správního či

jiného úředního orgánu. Zde by zřejmě v případě pochybností ohledně právních důsledků takového právního úkonu pro území ČSSR byl dán důvod pro řízení o určení, zda tu je či není manželství.

4. Některé problémy pro praxi vyplývají z některých uvedených typů praktických případů, jiné z některých norem obsažených v platné právní úpravě, která bude podrobně probrána v další části tohoto článku. Proto zde jen některé problémy uvádíme příkladmo.

Ustanovení § 1 ZMPS uvádí, pokud jde o procesní část zákona, že jeho účelem je stanovit postup československých justičních orgánů při úpravě vztahů upravených v ZMPS a rozhodování o nich. Znamená to, že ustanoveními ZMPS o uznání cizích rozhodnutí se řídí jen justiční orgány, či upravují tato ustanovení i postup jiných státních orgánů v těchto věcech.

Z čs. úpravy vyplývá, že v řadě případů se cizí rozhodnutí uznávají bez vydání zvláštního rozhodnutí o uznání tím, že se k nim přihlédne. Může pak nastat případ, že by později, po takovém uznání, se rozhodovalo o uznání cizího rozhodnutí vydaného v dalším, třetím státu v téže věci. V takovém případě podle § 64 písm. b) ZMPS brání uznání cizího rozhodnutí skutečnost, že v ČSSR bylo uznáno pravomocné rozhodnutí orgánu jiného cizího státu o témže právním poměru. Je tedy v tomto případě soud, který rozhoduje o uznání, vázán postupem jiného soudu v dřívějším řízení či dokonce postupem správního orgánu (např. národní výbor vedoucí matriky přihlédl k cizímu rozvodovému rozhodnutí podle § 68 ZMPS a přikročil k uzavření dalšího manželství). Je ovšem zřejmé, že v řadě případů se může soud o existenci dřívějšího uznání dozvědět jen na základě informace poskytnuté účastníkem.

Na některé případy uznání rozhodnutí ve věcech manželských a určení otcovství ZMPS nepamatuje. Jsou to např. případy, kdy všichni účastníci jsou cizinci, a to nikoliv příslušníci téhož cizího státu, a rozhodnutí není uznáváno ve všech domovských státech účastníků. Stejně tak se nepamatuje na otázku uznání cizích rozhodnutí v jiných nemajetkových věcech, než jsou věci manželské a určení otcovství.

Jak ZMPS, tak některé mezinárodní smlouvy, jimiž je ČSSR vázána (srov. § 2 ZMPS), stanoví ohledně některých rozhodnutí, že se uznávají bez dalšího řízení, popřípadě bez dalšího. Vzniká otázka, zda se tím vylučuje jakákoliv přezkumná činnost, například i ohledně toho, zda se uznání rozhodnutí nepřičí veřejnému pořádku, popřípadě zda jsou splněny další podmínky pro uznání, které jsou zejména v mezinárodních smlouvách pro uznání stanoveny.

II. ROZBOR PLATNÉ PŘÁVNÍ ÚPRAVY

1. Při otázce uznání cizích rozhodnutí bude vhodné zabývat se nejdříve základními pojmy, které jsou v právní úpravě obsaženy. Jde o pojem uznání, pojem cizí rozhodnutí a rozlišování mezi rozhodnutími ve věcech majetkových a ostatních věcech. Konečně bude vhodné se na tomto místě zabývat i otázkou, zda tato právní úprava se vztahuje pouze na postup justičních orgánů, či zda jí mají používat i jiné státní orgány.

A) Výraz „uznání“ se může v oblasti mezinárodního práva procesního používat nejméně ve dvou rozdílných významech, aniž se tento významový rozdíl bere vždy náležitě v úvahu. Tím může docházet k nedorozuměním.

a) Výrazu „uznání“ lze použít pro označení určité činnosti soudu, zahrnující zkoumání podmínek pro nastolení možných účinků cizího rozhodnutí v tuzemsku. Protože jde v tomto významu o vystižení určitého procesu, určité činnosti, trvající určitou dobu, bylo by přesnější pro vystižení tohoto významu používat nedokonavého vidu slovesa a používat tvarů „uznávat“, popř. „uznávání“. Zde je ovšem třeba poznamenat, že ZMPS samotný v ustanovení § 68 odst. 2, jak o tom dále bude ještě zmínka, používá nedokonavého vidu právě v druhém významu (sub b).

b) Výraz „uznání“ znamená dále stav, jehož se chce uznáním jako procesem dosáhnout; je jeho cílem a výsledkem. Výrazové spojení „uznání cizího rozhodnutí“ má tedy v tomto smyslu ten význam, že se v tuzemsku vychází z jeho existence a přiznávají se mu účinky rozhodnutí, tj. aktu aplikace práva.

Pro vystižení důsledků uznání jakožto výsledku uznávacího procesu mají význam ustanovení § 63, 65 a 68. Podle § 63 uznané pravomocné cizí rozhodnutí má v ČSSR účinnost; podle § 65 je cizí rozhodnutí v majetkové věci uznáno tím, že čs. orgán k němu přihlédne, jako by šlo o rozhodnutí čs. orgánu; a podle § 68 mají rozhodnutí v něm uvedená za podmínek v něm stanovených stejné právní účinky jako pravomocná rozhodnutí československá.

Na základě těchto ustanovení lze dospět k závěru, že důsledkem uznání cizího rozhodnutí je takový právní stav, jaký by nastal, kdyby o téže věci bylo stejně rozhodnuto čs. orgánem.

B) Výrazem „cizí rozhodnutí“ se podle § 63 rozumějí rozhodnutí justičních orgánů cizího státu ve věcech uvedených v § 1 ZMPS, stejně jako cizí soudní smíry a cizí notářské listiny.

a) ZMPS mluví o rozhodnutí „justičních orgánů“ cizího státu. Justičními orgány má na mysli, jak vyplývá ze souvislosti jeho ustanovení, soudy a státní notářství (zřejmě taková, která jsou státním orgánem). Je však možné, že v některých státech přísluší rozhodování o některých věcech občanskoprávních, rodinných, pracovních či jiných podobných jiným orgánům než těm, které ZMPS označuje za justiční, např. rozhodování správního orgánu o rozvodu, ve věcech nezletilých apod.

Domníváme se, že i rozhodnutí takových jiných než justičních orgánů cizího státu, příslušných rozhodovat podle právního řádu daného státu, je třeba stavět naroveň rozhodnutím justičních orgánů cizího státu ve smyslu § 63. Rozhodující je, že rozhodnutí bylo vydáno v takové věci, která spadá mezi věci uvedené v § 1 ZMPS. Cizí orgán podle právního řádu cizího státu při rozhodování o ní plní stejnou funkci, kterou plní justiční orgán podle představ čs. právního řádu. Tato otázka není zcela nesporná. Uvedené tvrzení je pochopitelně stanoviskem autorů, kteří při něm vycházejí také z té skutečnosti, že výraz „justiční orgán“, který v čs. právu není omezen pouze pro označení soudu, se v cizích právních řádech obvykle nevyskytuje a nemá v nich vyhraněný význam, popř. jim vůbec není znám.

V tomto směru byla přesnější formulace § 636 o.s.ř. z roku 1950, předtím platná, která mluví o rozhodnutí cizího státu, za které se považuje rozhodnutí cizozemských soudů nebo úřadů o právních poměrech, o nichž by podle jejich povahy rozhodovaly v ČSSR soudy.

Z hlediska platné právní úpravy působí obtížná otázka, zda může mít v ČSSR právní účinky a tedy být uznáno cizí rozhodnutí, které bylo vydáno

no v řízení, jež nemá obdobu v čs. procesním právu, například v řízení, které vede k vydání rozhodnutí o rozvodu manželství od stolu a lože (nikoliv s účinky zrušení manželství), rozhodnutí o výzvě manželovi, aby se vrátil do domácnosti druhého manžela, apod.

Podobné problémy mohou vzniknout v tom, zda například osvojení, k němuž došlo v cizím státě podle práva, které nerozeznává zrušitelné a nezrušitelné osvojení, může mít v ČSSR účinky osvojení nezrušitelného, jestliže se podle předpisů cizího státu zapisuje v tomto státě do matriky.

V právě uvedeném případě se přikláníme k názoru, že takové právní účinky lze cizímu osvojení přiznat. Naproti tomu ve shora uvedených případech cizích rozhodnutí vydaných v rámci řízení, které čs. procesní předpisy neznají, nebude zřejmě možno cizí rozhodnutí uznat. To však nemusí znamenat, že by neměla vůbec žádný právní význam. Mohou mít určité důsledky např. při posuzování určitého právního poměru, jestliže se na základě kolizní normy použije cizího hmotného práva, které s takovým rozhodnutím určité hmotně právní důsledky spojuje. Taková rozhodnutí je však třeba uznat, je-li jejich uznání stanoveno mezinárodní smlouvou závaznou pro ČSSR.

Z Haagské úmluvy o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití (vyhl. č. 131/1976 Sb.) vyplývá podle názoru autorů závazek uznávat cizí rozhodnutí o zrušení manželského soužití (séparation de corps, legal separation, tedy tzv. rozvod od stolu a lože) za podmínek v ní stanovených. ČSSR v této věci neučinila výhradu, kterou připouští čl. 21 této Úmluvy.

b) Ustanovení § 63 při vymezení pojmu cizí rozhodnutí se zmiňuje vedle rozhodnutí justičních orgánů cizího státu a cizích soudních smírů také o cizích notářských listinách. Tento pojem si zaslouží pozornost.

Použití tohoto výrazu zřejmě vyplývá z předchozí úpravy obsažené v o.s.ř. z roku 1950, který však byl k okamžiku nabytí účinnosti ZMPS zrušen dnes platným o.s.ř.

Podle § 428 odst. 2 písm. f) o.s.ř. z roku 1950 byl notářský zápis prohlášený zákonem za vykonatelný soudní exekucí exekučním titulem. Podle nyní platné právní úpravy tomu tak není.

Podle platné právní úpravy nemůže mít notářský zápis povahu exekučního titulu, a nemůže být proto považován za rozhodnutí ve smyslu čs. práva. Je ovšem veřejnou listinou.

Vzhledem k úpravě notářského zápisu v čs. notářském řádu dalo by se usuzovat, že u něho přichází v úvahu nanejvýše pouze uznání, nikoliv výkon. Zřejmě však odpovídá smyslu ustanovení § 63 ZMPS, že cizí notářskou listinu lze i vykonat, jestliže podle právního řádu státu, podle něhož byla pořízena, je prohlášena za exekuční titul.

C. Z úpravy v ZMPS vyplývá rozlišování mezi rozhodnutími ve věcech majetkových a ostatních. V literatuře se někdy v této souvislosti oproti rozhodnutím ve věcech majetkových uvádějí rozhodnutí ve věcech statusových (ve věcech manželských a ve věcech určení otcovství). Rozlišování používající těchto výrazů však nemůže obsáhnout veškerá rozhodnutí, jejichž uznání přichází v úvahu; mohou existovat rozhodnutí, která nelze označit ani jako rozhodnutí v majetkové věci, ani jako rozhodnutí ve věcech statusových. ZMPS sám mluví o rozhodnutích ve věcech majetkových (srov. § 65), výrazu „rozhodnutí ve věcech statusových“, s nímž se v li-

teratuře setkáváme, nepoužívá, mluví jen o rozhodnutích ve věcech manželských a ve věcech určení otcovství (§ 67 odst. 1). Vedle toho mohou existovat např. rozhodnutí ve věcech osvojení, ve věcech prohlášení za mrtvého, ve věcech výchovy nezletilých dětí a úpravy styku s nimi atd. Je třeba podle našeho názoru vycházet z toho, že úprava v § 63 a dalších ZMPS, pokud se týká uznání, zahrnuje i tato rozhodnutí, i když ZMPS se o nich výslovně nezmiňuje. Bude proto vhodné rozlišovat rozhodnutí ve věcech majetkových na straně jedné a rozhodnutí ve věcech nemajetkových (ostatních) na straně druhé.

D. Shora byl již naznačen problém použití § 1 ZMPS. Z tohoto ustanovení vyplývá, že pokud jde o část II. ZMPS o mezinárodním právu procesním, je účelem zákona stanovit postup československých justičních orgánů při úpravě vztahů uvedených v ust. § 1. Jde tedy o to, zda ustanovení části II. oddílu 3 ZMPS o uznání a výkonu cizích rozhodnutí jsou určena jen pro čs. justiční orgány, či zda jich mají používat i jiné státní orgány než justiční. K tomu je třeba říci, že z některých ustanovení ZMPS vyplývá, že jsou určena i jiným než justičním orgánům, např. z § 52 o důkazní moci cizích veřejných listin, z § 54 o závaznosti prohlášení ministerstva spravedlnosti o vzájemnosti pro soudy a jiné státní orgány. Konečně i § 63 mluví o účinnosti pravomocných cizích rozhodnutí v ČSSR, byla-li uznána československými orgány (tj. nikoliv jen „justičními“), a § 65 o uznání cizího rozhodnutí v majetkové věci tím, že československý orgán (nikoliv jen „justiční“) k němu přihlédne, jako by šlo o rozhodnutí československého orgánu. Dále je zřejmé, že použití ustanovení § 68, týkajícího se uznání určitých rozhodnutí ve věcech manželských a určení otcovství bez dalšího řízení přichází v praxi v úvahu zejména před národními výbory vedoucími matriky při uzavírání nového manželství účastníkem.

Lze proto podle našeho názoru dospět k závěru, že bez ohledu na znění § 1 ZMPS, který při formulaci účelu zákona má na mysli nejčastější, typické, nikoliv však všechny možné případy použití, ustanovení ZMPS o uznání cizích rozhodnutí, jak to vyplývá z výslovných zmínek v některých ustanoveních a ze smyslu úpravy a společenských potřeb zákonem sledovaných, se použije nejen v řízení před justičními orgány, ale také v řízení před jinými státními orgány, u kterých při výkonu jejich činnosti otázka uznání cizího rozhodnutí se může vyskytnout.

2. Z platných právních norem se uznání cizích rozhodnutí dotýkají především ustanovení obsažená v části II., oddílu 3 ZMPS, a to ustanovení § 63 až 65, 67 a 68, pokud mezinárodní smlouva, kterou je ČSSR vázána, nestanoví něco jiného (§ 2), a dále některá ustanovení vyhlášky federálního ministerstva vnitřní č. 22/1977 Sb., kterou se vydávají bližší předpisy k zákonu o matrikách (dále „vyhláška“), zejména ustanovení § 28, 48 odst. 1 písm. f), 61.

3. Z platné právní úpravy vyplývá toto rozlišování cizích rozhodnutí:
a) Cizí rozhodnutí v majetkových věcech.

Uznání těchto rozhodnutí se nevyslovuje zvláštním výrokem. Cizí rozhodnutí je uznáno tím, že československý orgán k němu přihlédne, jako by šlo o rozhodnutí československého orgánu (§ 65 ZMPS). Tomu nelze rozumět tak, že by cizí rozhodnutí tím získalo povahu aktu aplikace práva čs. orgánu, a tudíž že by se tím přeměnilo v československé rozhodnutí. Znamená to, jak již bylo shora uvedeno, že uznáním nastane stejný právní

stav, jaký by nastal, kdyby o stejném právním vztahu rozhodl příslušný čs. orgán. Podle názoru autorů lze za rozhodnutí ve věcech majetkových pokládat i rozhodnutí ve věcech osobně majetkových práv. Platí to o nich nepochybně, mají-li majetkový obsah, přičemž je třeba vzít v úvahu, že osobní a majetkovou složku nelze vždy přesně oddělit.

K uznání je třeba, aby cizí rozhodnutí splňovalo podmínky pro uznání stanovené v §§ 63 a 64 ZMPS. K uznání musí čs. orgán tyto podmínky přezkoumat. Pro „uznávací proces“ předcházející uznání není stanoven žádný zvláštní postup. Čs. orgán může, popř. musí ohledně splnění jednotlivých podmínek provést podle okolností dokazování. V řízení před soudem nemělo by to v praxi působit potíže. Nelze ovšem přehlédnout, že jde většinou o posuzování otázek, které obvykle jsou věcí soudcovského rozhodování, které však nejsou běžné pro správní orgán. Přitom i v činnostech jiných státních orgánů než justičních přichází přihlédnutí k cizímu rozhodnutí o majetkových věcech v úvahu, např. při povolení vývozu hodnot patřících do dědictví na základě cizího rozhodnutí o projednání dědictví. Jak již zmíněno, ustanovení § 65 mluví o „československém orgánu“ vůbec, nikoliv jen o orgánu justičním. Zde mohou určité potíže a pochybnosti v praxi vznikat.

Dojde-li k odepření uznání pro nesplnění stanovených podmínek, neztrácí tím cizí rozhodnutí povahu veřejné listiny (srov. § 52 ZMPS), a tedy důkazního prostředku.

V řízení před soudem bylo by uznání cizího rozhodnutí praktické zejména v případech, když žalovaný namítá, že o téže právní věci bylo již pravomocně rozhodnuto cizím soudem, jehož rozhodnutí splňuje podmínky pro uznání, a když žalovaný uplatňuje k započtení protipohledávku přiznanou pravomocným cizím rozhodnutím splňujícím podmínky pro uznání. V posledním případě nebylo by již povinností žalovaného prokazovat existenci protipohledávky, soud by musel vzít za základ uznané cizí rozhodnutí bez dalšího.

b) Cizí rozhodnutí ve věcech manželských (tím se rozumějí rozhodnutí vydaná v řízení o rozvod manželství, neplatnost manželství a určení, zda tu manželství je či není — srov. § 38 odst. 1 ZMPS) a ve věcech určení (zjištění a popření) otcovství.

U těchto rozhodnutí je třeba z hlediska ZMPS rozlišovat tyto druhy rozhodnutí:

aa) rozhodnutí v uvedených věcech, je-li alespoň jedním z účastníků řízení československý občan.

Taková rozhodnutí se v ČSSR uznávají jen na základě zvláštního rozhodnutí, jehož vydání přísluší Nejvyššímu soudu ČSSR. Nejvyšší soud ČSSR rozhoduje na návrh účastníka nebo každého, kdo prokáže právní zájem, a v zájmu společnosti také generálního prokurátora ČSSR, po slyšení generálního prokurátora rozsudkem, jednání nemusí nařizovat. Uznání nesmí bránit ustanovení § 63 a 64 písm. b), c), d) ZMPS a skutkový základ musí být zjištěn způsobem vyhovujícím v podstatě příslušným ustanovením československého práva (§ 67 ZMPS).

Pokud se týče řízení o uznání před Nejvyšším soudem ČSSR podle § 67 ZMPS, mohla by vzniknout pochybnost v otázce, který okamžik je rozhodný pro existenci československého občanství účastníka. Mohl by přicházet v úvahu okamžik vydání cizího rozhodnutí, nabytí právní moci,

okamžik podání návrhu na zahájení řízení před Nejvyšším soudem ČSSR a okamžik vydání rozsudku Nejvyššího soudu ČSSR.

Domníváme se, že rozhodným je okamžik vydání cizího rozhodnutí, o jehož uznání jde. Odpovídá to i důsledkům použití § 68 odst. 1 ohledně cizích rozhodnutí uvedených dále sub bb), která se uznávají bez dalšího řízení, byli-li všichni účastníci v rozhodné době příslušníky státu, o jehož rozhodnutí jde (nepříčí-li se to veřejnému pořádku). Odpovídá to také smyslu ustanovení § 154 odst. 1, 167 odst. 2 a 170 odst. 1 o. s. ř. „Rozhodnou dobou“ v § 68, vzhledem k použití minulého času „byli“, je třeba rozumět dobu vydání cizího rozhodnutí. Pokud bychom § 67 vykládali tak, že pozdější nabytí čs. občanství by mělo za důsledek, že v případě, který má na mysli § 68 odst. 1, by cizí rozhodnutí ztratilo právní účinky a bylo by třeba k jeho uznání nadále rozsudku Nejvyššího soudu ČSSR podle § 67, pak by to byl neudržitelný důsledek vedoucí k narušování právní jistoty v životně důležitých statusových věcech.

bb) rozhodnutí v uvedených věcech, vydaná orgánem cizího státu, jehož příslušníky v rozhodné době byli všichni účastníci.

Bylo již uvedeno, že rozhodnou dobou je třeba rozumět dobu vydání cizího rozhodnutí. Tato rozhodnutí mají v ČSSR bez dalšího řízení stejné právní účinky jako pravomocná rozhodnutí československá, nepříčí-li se to veřejnému pořádku (§ 68 odst. 1 ZMPS).

Určité pochybnosti vyvolává otázka, jak je třeba rozumět výrazu „bez dalšího řízení.“ ZMPS tím zřejmě vyjadřuje rozdíl mezi způsobem uznání rozhodnutí podle § 68 a řízením o uznání v případě § 67. Z ustanovení § 68 vyplývá však nutnost zkoumat, zda se uznání rozhodnutí nepříčí veřejnému pořádku. Již to předpokládá jistý postup příslušného orgánu, tedy určité řízení, zejména bude-li někdo rozpor s veřejným pořádkem namítat. Uznání bez dalšího řízení je nutno běžně rozumět tak, že by např. národní výbor vedoucí matriky měl bez dalšího na základě takového rozhodnutí provést příslušný zápis do matriky, týká-li se rozhodnutí např. manželství, jež bylo uzavřeno v ČSSR, nebo dítěte, jež se narodilo na území ČSSR. Z ustanovení § 28 vyhlášky však vyplývá, že záznam rozhodnutí cizozemského úřadu a soudy provede matrikář jen podle pokynu bezprostředně nadřízeného národního výboru. Z toho tedy rovněž vyplývají jisté úkony, určitý postup, tedy řízení předcházející uznání rozhodnutí provedením příslušného zápisu.

Výraz „bez dalšího řízení“ není podle našeho názoru vhodný a jeho použití v ZMPS nebylo náležitě domyšleno. Praktický dopad tohoto výrazu se blíží účinku ustanovení § 65 ohledně uznání cizího rozhodnutí v majetkové věci. I v případech § 68 se uznání cizího rozhodnutí nevyslovuje zvláštním výrokem a rozhodnutí je uznáno tak, že k němu čs. orgán přihlédne, jako by šlo o rozhodnutí tuzemské.

V případě § 68 jde o rozhodnutí, kterými se rozhoduje o osobním stavu. Dojde-li shora uvedeným způsobem k uznání takového cizího rozhodnutí některým československým orgánem, např. i národním výborem, a získá-li tak tím cizí rozhodnutí stejné právní účinky jako rozhodnutí československé, je závazné pro každého (srov. § 159 odst. 3 o. s. ř.). Je zřejmě třeba počítat s určitými potížemi v praxi, jestliže k takovému uznání dochází „bez dalšího řízení“ a tedy bez zvláštního výroku.

cc) rozhodnutí v uvedených věcech, která vydal orgán „jiného cizího státu“, tj. státu, jehož příslušníky všichni účastníci v rozhodné době

nebyli, uznávají-li se taková rozhodnutí v domovských státech všech účastníků. Rozumí se, že žádný z účastníků nebyl v rozhodné době čs. občanem. Platí o nich totéž, co o rozhodnutích sub bb), tj. mají v ČSSR bez dalšího řízení stejné právní účinky jako pravomocná rozhodnutí československá, nepříčí-li se to veřejnému pořádku (§ 68 odst. 2 ZMPS).

Z formulace § 68 odst. 2 „orgánů jiných cizích států“ vyplývá, že může jít jak o

- rozhodnutí vydaná orgánem státu, jehož příslušníkem byl jen jeden z účastníků, tak o
- rozhodnutí vydaná orgánem státu, jehož příslušníkem nebyl žádný z účastníků (rozhodnutí třetího státu).

Ustanovení § 68 odst. 2 je významné tím, že mluví o rozhodnutích orgánů jiných cizích států, nikoliv tedy jen „justičních“ orgánů. To potvrzuje náš shora uvedený výklad, že cizími rozhodnutími ve smyslu § 63 je třeba rozumět i rozhodnutí jiných státních orgánů cizího státu, pokud byla vydána ve věci, o které v ČSSR rozhodují soudy (justiční orgány).

Ustanovení § 68 odst. 2 dále používá formulace „uznávají-li se taková rozhodnutí v domovských státech všech účastníků.“ Používá se zde nedokonavého tvaru slovesa. Tím se však zde zřejmě má na mysli výsledek uznávacího procesu, tj. skutečnost, že došlo k uznání takového rozhodnutí v dotčených státech. Ovšem pokud by podle právního řádu dotčeného státu nebylo zapotřebí k uznání takového rozhodnutí zvláštního výroku a uznání by se provádělo rovněž jen přihlédnutím k takovému rozhodnutí za splnění určitých podmínek, pak by i čs. orgán musil po zjištění cizího práva (srov. § 53 odst. 1) vzít k tomu zřetel a vycházet z toho, jako by cizí rozhodnutí bylo v dotčeném státu uznáno. I v této souvislosti je patrna nevhodnost použití výrazu „bez dalšího řízení“ v § 68, když zejména v tomto případě by bylo nutno přikročit k zjišťování cizího práva.

dd) rozhodnutí v uvedených věcech, vydaná orgánem cizího státu, která nejsou uznávána v domovských státech všech účastníků. Rozumí se, že žádný z účastníků nebyl v rozhodné době čs. občanem. Může jít jak o rozhodnutí vydaná orgánem státu, jehož příslušníkem je jeden z účastníků, které však není uznáváno v domovském státě jiného účastníka, tak o rozhodnutí třetího státu, jež nejsou uznávána být jen v domovském státu jednoho z účastníků.

Ohledně způsobu uznání tohoto druhu rozhodnutí ZMPS nemá žádné výslovné ustanovení. Autoři se domnívají, že tato rozhodnutí podle zákona uznat lze, jak se dále uvádí.

c) Cizí rozhodnutí v jiných věcech než majetkových, manželských a určení otcovství.

Může jít zejména o cizí rozhodnutí ve věcech prohlášení za mrtvého, osvojení, výchovy nezletilých dětí a úpravě styku s nimi, omezení způsobilosti k právním úkonům. Ohledně způsobu uznání těchto rozhodnutí nemá také ZMPS výslovná ustanovení.

Otázka uznávání těchto rozhodnutí (sub c) a rozhodnutí sub dd), ohledně nichž se v ZMPS výslovně nemluví, může vyvolávat určité pochybnosti. Vzniká otázka, jak je třeba rozumět tomu, že ZMPS výslovně upravuje způsoby uznání cizích rozhodnutí ve věcech majetkových a jen

v některých věcech manželských a určení otcovství. Úprava uznání cizích rozhodnutí v ZMPS se jeví jako kusá a mezerovitá.

Ve srovnání s tím se jeví dokonalejší úprava uznání cizích rozhodnutí v ustanoveních §§ 636 a dalších o.s.ř. z r. 1950, která stanovila obecnou úpravu uznání v §§ 636 až 639 a k ní připojila zvláštní úpravu pro rozhodnutí ve věcech manželských a určení otcovství v ustanoveních §§ 640 až 643. Tato úprava zahrnovala celou oblast rozhodování cizích soudů a úřadů o právních poměrech, o nichž by podle jejich povahy rozhodovaly v ČSSR soudy.

Opuštění dosavadní koncepce nemůže vést k odmítání uznávání rozhodnutí sub c) a sub dd), protože ZMPS nemá zvláštní ustanovení o způsobu jejich uznání. Domníváme se, že i na tato rozhodnutí se vztahují ustanovení § 63 a 64 ZMPS, protože jde o rozhodnutí ve věcech uvedených v § 1 ZMPS. Ustanovení § 63 a 64 ZMPS se vztahují obecně na všechna cizí rozhodnutí vymezená v § 63 vůbec.

Československý orgán tato rozhodnutí uzná po přezkoumání, že vyhovují podmínkám pro uznání stanoveným v § 63 a 64. Protože ZMPS nemá výslovné ustanovení pro způsob uznání těchto rozhodnutí, je nutno vycházet z toho, že čs. orgán je uzná bez vydání zvláštního rozhodnutí tím, že k nim přihlédne, jako by šlo o rozhodnutí československého orgánu. Tento způsob uznání cizího rozhodnutí je třeba pokládat za použitelný ve všech případech, kdy ZMPS neupravuje způsob uznání zvláštním způsobem, jak je tomu pouze v § 67 ZMPS.

Uznání některých z těchto rozhodnutí se předpokládá i na některých místech ZMPS, a to v ustanoveních o pravomoci československých justičních orgánů. Je tomu zřejmě v ustanoveních § 39 odst. 3 a 42 odst. 2, podle nichž ve věcech cizinců žijících na území ČSSR se čs. soud omezí na opatření nutná k ochraně jejich osob a majetku (práv) a zpraví o tom orgán domovského státu a teprve v případě jeho nečinnosti po přiměřené době upraví sám poměry cizince. Pokud však cizí orgán bude činný, odpovídá smyslu a účelu těchto ustanovení respektování jeho rozhodnutí.

To se týká i některých cizích rozhodnutí o projednání dědictví, tedy rozhodnutí o majetkových věcech (srov. § 45 odst. 1 písm. a) ZMPS).

Zřejmě odpovídá smyslu uvedených ustanovení ZMPS, aby v těch případech, kdy jde o cizí rozhodnutí, které bylo vydáno ve věcech, jichž se dotýkají ustanovení §§ 39 odst. 3, 42 odst. 2 a 45 odst. 1 písm. a) ZMPS, bylo pravomocné cizí rozhodnutí uznáno, nepříčí-li se uznání veřejnému pořádku, bez zkoumání dalších podmínek.

4. Určité otázky vznikají, pokud jde o překážky pro uznání cizího rozhodnutí a pokud jde o důsledky uznaného rozhodnutí jakožto překážky pro uznání jiného cizího rozhodnutí.

a) Některá cizí rozhodnutí, zejména ve věcech manželských, neobsahují odůvodnění, např. protože procesní předpisy příslušného státu to nepožadují. Vzniká otázka, zda uznání takového neodůvodněného rozhodnutí se nepříčí československému veřejnému pořádku.

Domníváme se, že v zásadě neexistence odůvodnění v cizím rozhodnutí nebrání uznání rozhodnutí z důvodu rozporu s veřejným pořádkem. Požadavek odůvodnění rozhodnutí zřejmě nepatří mezi takové zásady čs. právního řádu, na nichž je nutno bez výhrady trvat (§ 36 ZMPS), když čs. procesní úprava sama (např. v § 172 a násl. o.s.ř.) zná možnost vydávání rozhodnutí (platebního rozkazu) bez odůvodnění. Navíc vývoj právní

úpravy směřuje k rozšiřování podmínek pro vydávání platebního rozkazu, jak o tom svědčí dvě novelizace o.s.ř. (srov. zák. č. 49/1973 Sb. a zák. č. 133/1982 Sb., kterými bylo změněno původní znění § 172 odst. 1 o.s.ř.).

Jiná je ovšem otázka, jak může v případech rozhodnutí uvedených v § 67 odst. 1 ZMPS Nejvyšší soud ČSSR přezkoumat v řízení podle § 67 ZMPS, zda skutkový základ byl zjištěn způsobem vyhovujícím v podstatě příslušným ustanovením československého práva (§ 67 odst. 3 ZMPS), jestliže cizí rozhodnutí neobsahuje odůvodnění. Lze soudit, že ani z tohoto hlediska nebrání nedostatek odůvodnění uznání rozhodnutí, podaří-li se Nejvyššímu soudu ČSSR jiným způsobem zjistit, že podmínka vyžadovaná § 67 odst. 3 ZMPS byla splněna.¹

b) Podle § 64 písm. b) ZMPS nelze uznat cizí rozhodnutí také tehdy, bylo-li v ČSSR uznáno o témže právním poměru pravomocné rozhodnutí orgánu třetího státu. Jak vyplývá z toho, co již bylo uvedeno, v řadě případů se cizí rozhodnutí uznávají bez zvláštního výroku tím, že k nim čs. orgán přihlédne.

Z formulace § 64 písm. b) jednoznačně vyplývá, že ve všech případech, kdy určitý čs. orgán uzná cizí rozhodnutí přihlédnutím k němu, je to překážkou pro pozdější uznání rozhodnutí jiného cizího státu o témže právním poměru, a to v řízení před kterýmkoliv jiným čs. orgánem.

Vznikají zde dvě pochybnosti. První se týká toho, jak se vůbec orgán, před nímž se vede později řízení, dozví o existenci uznání jiného cizího rozhodnutí bez zvláštního výroku, pokud mu snad tato skutečnost nebude patrna z obsahu spisu. Zřejmě je odkázán na případné informace od účastníků.

Druhá pochybnost se dotýká uznání rozhodnutí ve věcech osobního stavu, k němuž dojde bez zvláštního výroku. Jde o otázky, které podle procesní nauky zpravidla nelze řešit jako předběžnou otázku, k čemuž v případě uznání bez zvláštního výroku může dojít. Nepochybně zde dochází k určité právní nejistotě.

5. Z hlediska úpravy obsažené v §§ 63 a dalších ZMPS se jeví zvláště obtížnou otázkou, jak postupovat v případech, kdy určité právní účinky vznikají v cizině podle místního práva smlouvou účastníků, bez součinnosti úředního orgánu, zatímco v ČSSR je k těmto účinkům třeba rozhodnutí soudu. Máme zde na mysli např. osvojení provedené v NSR podle tamního práva, dříve platného, smlouvou (viz I/3/m shora).

Nepochybně nelze vykládat ustanovení § 63 ZMPS vymezující pojem „cizí rozhodnutí“ extenzivně proti jeho znění tak, že by tento pojem zahrnoval i občanskoprávní úkony. Je však otázkou, zda by při určitém blahovolejším výkladu bylo možno připustit dosažení uznání takového občanskoprávního úkonu s účinky, jako by šlo o tuzemské rozhodnutí o téže věci, tím způsobem, že by o jeho uzavření dali účastníci v cizině sepsat notářskou listinu tak, aby bylo možno ji pokládat za cizí notářskou listinu ve smyslu § 63 ZMPS.

Jako určité východisko z nouze přichází podle názoru autorů v úvahu i možnost dosáhnout žádoucího právního účinku v ČSSR v řízení o určovací žalobě za předpokladu, že je vůbec dána pravomoc čs. soudů a prokáže-li navrhovatel naléhavý právní zájem (srov. § 80 písm. c) o.s.ř.).

¹ K tomu též srov. M. Černohubý, Uznání a výkon cizích rozhodnutí, SZ 3/67, str. 144.

Podle některých zahraničních právních úprav mají některé právní úkony právotvorné účinky, které podle naší právní úpravy mají pouze rozhodnutí (viz shora uvedený příklad osvojení smlouvou podle předchozí úpravy NSR). V jiných případech pak mohou být samotné právní úkony exekučními tituly (viz některé smlouvy podle práva NSR a Francie), což je vlastnost, kterou u nás mají jen rozhodnutí státního orgánu. Takové právní úkony samy o sobě nemohou být u nás předmětem uznání ani výkonu. Jestliže by však byly sepsány ve formě notářské listiny, lze je za podmínek § § 63 až 66 uznat popř. vykonat. Je však třeba jen zdůraznit, že takový postup je vyloučen tam, kde podle práva státu, kterým se takový právní úkon řídí, nemá právotvorné účinky, popříp. listina o něm sepsaná není vykonatelná.

I v případě existence notářské listiny o právním úkonu mohou vznikat obtíže spočívající např. v pochybnostech ohledně obsahu vůle stran apod. Domníváme se, že v takové situaci by bylo možné postavit věc na jisto jen v řízení o určovací žalobě, kterou by se navrhovatel domáhal zjištění, že je např. (podle smlouvy Z) otcem občana K. Bylo by pak jen otázkou, jejíž řešení přesahuje rámec tohoto pojednání, jakému režimu by takováto žaloba podléhala, tj. zda by šlo o návrh podle § 80 písm. a) či § 80 písm. c) o.s.ř. anebo o specifickou určovací žalobu v o.s.ř. výslovně neuvedenou.

6. Pro uznávání cizích rozhodnutí má význam i úprava ve vyhlášce.

Podle § 48 odst. 1 písm. f) vyhlášky je třeba k žádosti snoubenců o uzavření manželství připojit v případě, že některý z nich byl rozveden, „jestliže byl rozvod vysloven cizím soudem a jeho rozsudek není v ČSSR účinný, rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR o uznání rozsudku. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR není třeba v případech, kdy rozvod cizích státních občanů provedl soud státu, jehož jsou oba občany, nebo byl-li rozvod proveden ve státě, s nímž má ČSSR uzavřenu smlouvu o právní pomoci, podle níž se rozhodnutí orgánů druhé smluvní strany uznávají bez zvláštního rozhodnutí československého orgánu. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR není rovněž třeba tehdy, kdy manželství cizích státních občanů bylo rozvedeno v jiném státě, než kterého jsou oba občany, avšak pouze za předpokladu, že taková rozhodnutí uznává domovský stát účastníků řízení.“

Konstrukce tohoto ustanovení je zřejmě taková, že vychází z obecně chápané pravomoci Nejvyššího soudu ČSSR rozhodovat o uznání rozsudku cizího soudu o rozvodu vůbec, jak vyplývá z první věty.

ZMPS v § 67 přiznává pravomoc Nejvyššímu soudu ČSSR rozhodovat o uznání cizího rozhodnutí o rozvodu, je-li „alespoň“ jeden z účastníků řízení československý občan. Není-li žádný z účastníků řízení československý občan, Nejvyššímu soudu ČSSR taková pravomoc nepřísluší. Prováděcí vyhláška nemůže oproti zákonu rozšiřovat pravomoc soudů.

Z ustanovení vyhlášky je dále patrné, že shodně se ZMPS nevyžaduje zvláštní rozhodnutí o uznání cizího rozhodnutí o rozvodu v případech uvedených shora v č. 3 sub bb).

V případech rozhodnutí uvedených v č. 3 sub cc) vyvolává formulace vyhlášky určité pochybnosti. Ze slov: „Rozhodnutí... není rovněž třeba tehdy, kdy manželství cizích státních občanů bylo rozvedeno v jiném státě, než kterého jsou oba občany...“ vyplývá nebezpečí i takového výkladu, že se zde mají na mysli jen rozhodnutí třetích států. Nepochybně však interpretacním pravidlem „in maiori minus continetur“ lze dovodit, že tím

spíše je sem třeba zahrnovat i rozhodnutí vydaná orgánem státu, jehož příslušníkem byl jeden z účastníků.

Zvláštní ohled, který vyhláška činí ohledně uznávání cizích rozhodnutí bez zvláštního rozhodnutí čs. orgánu v případech, kdy to stanoví smlouva o právní pomoci mezi ČSSR a příslušným státem, odpovídá i ustanovení § 2 ZMPS. Místo úzké formulace vyhlášky „smlouva o právní pomoci“ bylo by správnější mluvit o „mezinárodní smlouvě“ vůbec.

Z rozhodnutí uvedených v č. 3 sub c) má vyhláška výslovnou zmínku o rozhodnutí o prohlášení za mrtvého. V ustanovení § 61, nadepsaném „Zápisy narození, uzavření manželství a úmrtí československých státních občanů v cizině“ se stanoví, že zápisy (mimo jiné) o úmrtí československých státních občanů, k nimž došlo na území cizích států, se zapisují do zvláštní matriky vedené Národním výborem města Brna (§ 61 odst. 1). Zápisy se provedou z úřední povinnosti na základě oznámení československých zastupitelských úřadů, popřípadě podle výpisů z matrik zaslaných z cizích států, s nimiž se provádí výměna, nebo na žádost občanů na základě jimi předložených cizozemských veřejných listin (§ 61 odst. 2). Není-li možno cizozemskou veřejnou listinu pro závažnou překážku opatřit, lze provést zápis i na podkladě jiných dostatečných důkazů, zejména výsledkem hodnověrných svědků. Tímto způsobem nelze nahradit soudní rozhodnutí o prohlášení za mrtvého (§ 61 odst. 3).

Z poslední věty vyplývá, že vyhláška předpokládá zápis úmrtí československého občana v cizině na základě cizího soudního rozhodnutí o prohlášení za mrtvého. K tomu je třeba poznamenat, že prohlásit československého občana za mrtvého přísluší vždy jen československému soudu (§ 43 odst. 1 ZMPS). Jde tedy o věc patřící do výlučné pravomoci československých orgánů, takže cizí rozhodnutí v této věci nelze uznat v ČSSR (§ 64 písm. a) ZMPS). Nelze proto na jeho základě provést zápis do tuzemské matriky. To samozřejmě platí i o zápisu provedeném na základě výpisu z matriky vedené v cizině, popříp. na základě oznámení čs. zastupitelského úřadu, kdyby z nich vyplývala skutečnost prohlášení čs. občana za mrtvého rozhodnutím orgánu cizího státu. Pouze mezinárodní smlouva závazná pro ČSSR by mohla stanovit něco jiného.

7. Jak již bylo několikrát zdůrazněno, ustanovení ZMPS se nepoužije, pokud mezinárodní smlouva závazná pro ČSSR upravuje uznání cizích rozhodnutí jinak. Rozbor úpravy uznání rozhodnutí, obsažené jak v mezinárodních smlouvách dvoustranných (uzavřených se socialistickými státy i s některými nesocialistickými státy), tak mnohostranných, by si vyžádal samostatný článek.

Zde se omezíme zejména jen na připomenutí, že v úpravě příslušných mezinárodních smluv je třeba rozlišovat mezi stanovením podmínek pro uznání a ustanoveními o příslušnosti a řízení o uznání. Úprava příslušnosti a řízení o uznání se někdy výslovně přenechává právním předpisům státu, na jehož území má být rozhodnutí uznáno. I jinak vzhledem k § 2 ZMPS se těchto právních předpisů použije, pokud z mezinárodní smlouvy nevyplývá něco jiného.

V této souvislosti je třeba zejména zdůraznit, že pokud mezinárodní smlouva výslovně nestanoví, že se uznání provádí bez dalšího řízení, popříp. bez zvláštního výroku, není dotčena pravomoc Nejvyššího soudu ČSSR podle § 67 ZMPS k uznávání cizích rozhodnutí tam uvedených, řízení o uznání a způsob tohoto uznání jeho rozsudkem. Podmínky pro

uznání se budou řídit příslušnou mezinárodní smlouvou. Podle názoru autorů uvedená pravomoc Nejvyššího soudu ČSSR a způsob uznání rozhodnutí uvedených v § 67 ZMPS nejsou dotčeny při uznávání cizích rozvodových rozhodnutí na základě Úmluvy o uznávání rozvodů a zrušení manželského soužití, Haag, 1. 6. 1970, závazné pro ČSSR (vyhl. č. 131/1976 Sb.). Autoři odchylně od zachovávané praxe zastávají tento názor, protože podle § 2 ZMPS se ustanovení zákona použije, jen pokud mezinárodní smlouva nestanoví něco jiného. Z uvedené Úmluvy nelze vyvodit, že by pro způsob uznání, popříp. pro otázku, který orgán uznání vyslovuje, měla jiná nebo vůbec nějaká ustanovení.²

I tam, kde se v mezinárodní smlouvě mluví o uznání bez dalšího řízení, je nutno přezkoumat, zda cizí rozhodnutí vůbec je zahrnuto příslušnou mezinárodní smlouvou a splňuje podmínky pro uznání v ní stanovené. Je možno odkázat na to, co již bylo shora k výrazu „bez dalšího řízení“ uvedeno.

V některých případech mezinárodní smlouva stanoví (např. shora uvedená Haagská úmluva, vyhl. č. 131/1976 Sb., čl. 17), že její ustanovení nebrání použití právních předpisů, jež jsou pro uznání cizího rozhodnutí příznivější (tj. podle okolností ustanovení jiné mezinárodní smlouvy nebo ustanovení vnitrostátních právních předpisů).

III. ZÁVĚR A ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Z provedeného rozboru úpravy uznání cizích rozhodnutí dospíváme k těmto poznatkům:

1. Úprava uznání cizích rozhodnutí v ZMPS je mezerovitá, zejména pokud se týče způsobu uznání. Nedostatek úpravy v tomto ohledu je zejména v tom, že z ní výslovně nevyplývá, že způsob uznání cizího rozhodnutí bez zvláštního výroku přihlédnutím k rozhodnutí, jako by šlo o rozhodnutí tuzemské, stanovený pro rozhodnutí ve věcech majetkových v § 65, má obecný význam pro všechna cizí rozhodnutí, pokud pro ně nemá ZMPS zvláštní úpravu. K tomu je nutno dospět výkladem přihlízejícím k obecnému dosahu §§ 63 a 64 ZMPS.

2. Platná právní úprava výslovně nezahrnuje mezi cizí rozhodnutí v § 63 ZMPS i rozhodnutí cizích správních orgánů ve věcech, o kterých v ČSSR rozhodují justiční orgány.

3. Z platné právní úpravy nevyplývá výslovně, že ustanoveními ZMPS se řídí i jiné než justiční orgány, jestliže v řízení před nimi musí rozhodnout o uznání cizích rozhodnutí.

4. Neformální způsob uznání cizích rozhodnutí bez zvláštního výroku pouhým přihlédnutím k nim vede k právní nejistotě v těchto ohledech:

a) Uznáním získá cizí rozhodnutí stejné právní účinky jako rozhodnutí tuzemské. Věc jím rozhodnutá je věcí, o které bylo pravomocně rozhodnuto. Rozhodnutí o otázkách osobního stavu je závazné pro každého. Uznáním cizího rozhodnutí vzniká překážka pro uznání cizího rozhodnutí jiného státu o téže věci.

² Srov. shodně P. Bellet, B. Goldman, La convention de La Haye sur la reconnaissance des divorces et des séparations de corps, Clunet, 4/1969, str. 849. Stejní autoři ve funkci zpravodajů uvádějí ve vysvětlující zprávě k Úmluvě, že Úmluva záměrně neupravuje žádné řízení o uznání rozvodů a zrušení manželského soužití. Mechanismus uznání je přenechán nadále úpravě právem každého státu (Conférence de La Haye de droit international privé, Actes et documents de la Onzième session (1968), tome II., Divorce, str. 221 v č. 52).

Všechny tyto důležité důsledky nejsou dostatečně zajištěny, protože skutečnost uznání cizího rozhodnutí není náležitě patrna. Bude záležet na tom, zda se orgán, před nímž se vede jiné řízení, pro něž má skutečnost uznání cizího rozhodnutí význam, o uznání dozví.

b) O uznání cizího rozhodnutí mohou rozhodovat orgány různého druhu, justiční i správní. Tím vzniká určité nebezpečí nesprávného posouzení a především nejednotného rozhodování.

5. Způsob uznání cizích rozhodnutí uvedených v § 67 odst. 1 ZMPS je vyhovující. K odstranění zmíněných nedostatků by však nebylo únosné rozšiřovat jej i na jiná rozhodnutí.

Zdokonalení dosavadní úpravy by mohlo spočívat v tom, že by se alespoň u rozhodnutí o otázkách osobního stavu stanovilo uznání zvláštním rozhodnutím, pro které by byl příslušný např. krajský soud, popřípadě předseda krajského soudu.

Při případné novelizaci ZMPS by bylo vhodné vrátit se k pojetí v o.s.ř. z r. 1950, tj. stanovit obecnou úpravu uznání pro všechna rozhodnutí vůbec a připojit k ní zvláštní úpravu pro některé druhy rozhodnutí (ve věcech osobního stavu), výslovně zahrnout do pojmu cizí rozhodnutí také rozhodnutí jiných úřadů (orgánů) ve věcech příslušejících v ČSSR do rozhodování justičních orgánů a stanovit, že ustanovení o uznání se použije i v řízení před jinými orgány než justičními, jestliže při své činnosti přihlížejí k cizím rozhodnutím (např. k cizím rozhodnutím v majetkové věci v řízení před orgánem činným podle předpisů o devizovém hospodářství). Konečně by bylo na místě uvést ustanovení vyhlášky č. 22/1977 Sb. v soulad s ustanoveními ZMPS.

Резюме

К некоторым вопросам признания иностранных решений в ЧССР

Зденек Кучера, Лубош Тихи

Мотивом написания данной статьи является установление возможности возникновения целого ряда противоположных решений, к которым может вести применение чехословацких правовых норм, касающихся признания иностранных решений. Авторы изучают причины этих трудностей и приходят к выводу, что данное явление обусловлено прежде всего наличием пробелов в действующих нормах в способе признания. Дело в том, что из закона № 97/1963 Сз. о международном частном и процессуальном праве прямо не вытекает режим признания целого ряда решений, не касающихся имущественных дел (их признание регламентируется в § 65) и супружеских вопросов, установления отцовства (признание которых регламентируется в § 67 и 68). Недостаток действующего закона они усматривают также в том, что в законе прямо не оговорено включение в число иностранных решений таких решений иностранных административных органов по вопросам, по которым в ЧССР принимают решение судебные органы; следующим недостатком заключается в том, что из существующей нормы не вытекает прямая обязанность руководствоваться законом о международном частном праве и для несудебных органов в ЧССР, если в производстве перед ними должны приниматься решения о признании иностранных решений. Неформальный способ признания ведет к юридической неуверенности, так как из действий чехословацких органов, посредством которых осуществляется признание, факт признания не является достаточно явным. Что касается способа признания решений по супружеским делам и по установлению отцовства, то авторы считают его в принципе удословнительным. Возможность усовершенствования существующего закона они усматривают в том, что у иностранных решений по

вопросам гражданского состояния признание будет установлено в специальном решении, принятие которого будет входить в компетенцию соответствующего областного суда или его председателя. На случай проведения новеллизации авторы рекомендуют использовать концепцию предыдущего урегулирования, содержащегося в ГПК 1950 года, исходящую из общего определения признания иностранных решений, причем в качестве исключения они рекомендуют особо регламентировать некоторые виды решений, в частности по делам гражданского состояния.

Summary

Some Problems of Recognition of Foreign Decisions in Czechoslovakia

Zdeněk Kučera, Luboš Tichý

The article studies the possibility of emergence of a number of contradictory results produced by the application of Czechoslovak legal provisions governing recognition of foreign decisions. The authors review the causes of these problems and conclude that the root cause lies mainly in gaps existing in these provisions, regarding the manner of recognition. The Act No. 97/1963, Concerning Private International Law, does not expressly cover the recognition of a number of decisions dealing with other than property matters (which are dealt with in Section 65) and matrimonial matters and/or determination of paternity (the recognition of which is governed by Sections 67 and 68). The authors also view as a deficiency the fact that the existing provisions do not expressly include among foreign decisions the decisions issued by foreign administrative authorities on matters decided by the courts in Czechoslovakia, as well as the fact that these provisions do not expressly stipulate the obligation of non-judiciary bodies in Czechoslovakia to observe the Act Concerning Private International Law in cases where they are called to decide on the recognition of foreign decisions. The resulting informal manner of recognition does not promote legal certainty because the procedure followed by the Czechoslovak authorities in recognizing a foreign decision does not clearly indicate the fact of recognition. On the other hand, the authors consider the method of recognizing decisions in matrimonial and paternity cases as being basically sound. They feel that the existing methods would be improved if in cases of foreign decisions on personal status recognition were expressed in a separate decision issued by the competent regional court or its president. Should an amendment of the aforesaid Act be enacted, the authors recommend the adoption of the earlier provisions contained in the 1950 Code of Civil Procedure, which were based on the general regulation of recognition of foreign decisions, where the recognition of some types of decisions, particularly those concerning personal status, would be governed as an exception.